כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ — עִיר וְקַדִּישׁ מִשְׁמִיא נְחִית

זֹהַר הַקָּדוֹשׁ

עִם בֵּיאוּר הַכֶּתֶר וְהַכָּבוֹד

פרשת חיי שרה • בעלי תשובה ומדורי הצדיקים בעוה"ב

במאמר זה יבאר מעלת הצדיקים ומעלת הבעלי תשובה. ויבאר כי מעלת הבעלי תשובה גדולה מן הצדיקים בכך שזוכים לאור רב בזמן מועט ובכך שהם נעלים גבוה יותר מן הצדיקים. ויבאר כי בעולם הבא יש כמה וכמה מדרגות בכללות ובפרטות לצדיקים המשתנים כפי מדרגות נשמתם וכפי איכות מעשיהם.

'וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל' (בראשית כד א). **רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח** לפרש פסוק זה על פי הפסוק **'אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכּוֹן חֲצֵרֶיךָ'** (תהלים סה ה). **הַאי קְרָא אִתְּמָר** - פסוק זה כבר נתפרש באופן אחד במקום אחר, **אֲבָל** כאן יתפרש על פי פשוטו, שכוונת הפסוק לומר כי **זַכָּאָה הוּא בַּר נָשׁ דְּאוֹרְחוֹי אִתְּתַשַּׁרָן קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** - אשרי איש שדרכיו הוכשרו לפני הקב"ה, **וְלכן אִיהוּ אִתְרְעֵי בֵּיהּ לְקָרְבָא לֵיהּ לְגַבֵּיהּ** - הקב"ה רוצה בו לקרב אותו אליו. וזהו כוונת הפסוק 'אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכּוֹן חֲצֵרֶיךָ', אשרי מי שהקב"ה בחר בו וקרבו לשכון סמוך אליו בחצריו.

ולהלן יבואר עוד הפסוק בפרטות.

ומבאר על פי הפסוק 'ואברהם זקן' איך זוכים להתקרב להקב"ה.

תָּא חֲזֵי - בא וראה, **אַבְרָהָם אִתְקְרִיב לְגַבֵּיהּ** - התקרב אל הקב"ה. ומבאר איך התקרב אברהם להקב"ה, **וְתִיאוּבְתֵּיהּ דִּילֵיהּ הֲוָה כָּל יוֹמוֹי בְּהַאי** - ותאוותו של אברהם היתה כל ימיו בזה להתקרב להקב"ה, **וּ**מכל מקום **לָא אִתְקְרִיב אַבְרָהָם בְּיוֹמָא חָדָא אוֹ בְּזִמְנָא חָדָא** - לא התקרב אברהם ביום אחד או בזמן אחד, **אֶלָּא עוֹבָדוֹי קְרִיבוּ לֵיהּ בְּכָל יוֹמוֹי מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא** - אלא מעשיו קירבו אותו בכל ימיו ממדרגה למדרגה, **עַד דְּאִסְתַּלַק בְּדַרְגּוֹי כַּד הֲוָה סִיב** - עד שהתעלה לדרגתו כאשר היה זקן, **וְאז עָאל בְּדַרְגִּין עִלָּאִין כְּדְקָא חָזֵי** - בא במדרגות עליונות כאשר היה ראוי לו, והתקרב להקב"ה.

ומבאר מה הן המדרגות העליונות שהכניסה בהן היא ההתקרבות להקב"ה, **דִּכְתִיב 'וְאַבְרָהָם זָקֵן'**, שהגיע אברהם לזקנה, **וּכְדֵין** - ואז **'בָּא בַּיָּמִים'**, שהוא ההתקרבות להקב"ה שנקראת 'בָּא בַּיָּמִים', כי אז בא **בְּאִינּוּן יוֹמִין עִלָּאִין** - באותם ימים עליונים, **בְּאִינּוּן יוֹמִין יְדִיעָאן** - באותם ימים ידועים, שהם הספירות העליונות, **בְּרָזָא דְּמְהֵימְנוּתָא** - בסוד האמונה.

וכיון שהתדבק אברהם בספירות העליונות כתוב, **'וה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל'**, שזכה והתברך במידה **דְּמִתַּמָּן נָפְקִין כָּל בִּרְכָאן וְכָל טִיבוּ** - אשר משם יוצאות ונמשכות כל הברכות וכל הטובות הבאות מן הספירות העליונות.

'וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל' (בראשית כד א). **רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח** לפרש פסוק זה על פי הפסוק **'אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכּוֹן חֲצֵרֶיךָ'** (תהלים סה ה). **הַאי קְרָא אִתְּמָר, אֲבָל זַכָּאָה הוּא בַּר נָשׁ דְּאוֹרְחוֹי אִתְּתַשַּׁרָן קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאִיהוּ אִתְרְעֵי בֵּיהּ לְקָרְבָא לֵיהּ לְגַבֵּיהּ.**

תָּא חֲזֵי, אַבְרָהָם אִתְקְרִיב לְגַבֵּיהּ, וְתִיאוּבְתֵּיהּ דִּילֵיהּ הֲוָה כָּל יוֹמוֹי בְּהַאי. וְלָא אִתְקְרִיב אַבְרָהָם בְּיוֹמָא חָדָא אוֹ בְּזִמְנָא חָדָא, אֶלָּא עוֹבָדוֹהִי קְרִיבוּ לֵיהּ בְּכָל יוֹמוֹי מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, עַד דְּאִסְתַּלַק בְּדַרְגּוֹי כַּד הֲוָה סִיב, וְעָאל בְּדַרְגִּין עִלָּאִין כְּדְקָא חָזֵי. דִּכְתִיב 'וְאַבְרָהָם זָקֵן', וּכְדֵין 'בָּא בַּיָּמִים', בְּאִינּוּן יוֹמִין עִלָּאִין, בְּאִינּוּן יוֹמִין יְדִיעָאן, בְּרָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא. 'וה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל', דְּמִתַּמָּן נָפְקִין כָּל בִּרְכָאן וְכָל טִיבוּ.

זַכָּאִין אִינּוּן מָארֵיהוֹן דִּתְשׁוּבָה, דְּהָא בְּשַׁעְתָּא חָדָא, בְּיוֹמָא חָדָא, בְּרִגְעָא חָדָא, קְרִיבִין לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מַה דְּלָא הֲוָה הָכִי אֲפִילּוּ לְצַדִּיקִים גְּמוּרִים, דְּאִתְקְרִיבוּ גַּבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכַמָּה שְׁנִין. אַבְרָהָם לָא עָאל בְּאִינּוּן יוֹמִין עִלָּאִין עַד דַּהֲוָה סִיב, כְּמָה דְּאִתְּמָר. וְכֵן דָּוִד, דִּכְתִיב (מלכים א' א א) **'וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים'. אֲבָל מָארֵיהּ דִּתְשׁוּבָה, מִיָּד עָאל וְאִתְדַּבַּק בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.**

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, תָּנִינָן (ברכות לד:), **אֲתַר דְּמָארֵיהוֹן דִּתְשׁוּבָה קָיְימֵי בֵּיהּ בְּהַהוּא עָלְמָא** - מקום שבעלי תשובה עומדים בו בעולם הבא, **צַדִּיקִים גְּמוּרִים לֵית לוֹן רְשׁוּ לְקָיְימָא בֵּיהּ** - צדיקים גמורים אין להם רשות לעמוד בו. והטעם שבעלי התשובה עומדים במקום גבוה יותר מן הצדיקים הוא, **בְּגִין דְּאִינּוּן קְרִיבִין לְמַלְכָּא יַתִּיר מִכֻּלְּהוּ** - בעבור שהבעלי תשובה קרובים אל הקב"ה יותר מכולם. **וְ**טעם הדבר, כי על ידי עוונותיהם נפרדו מן הקב"ה, ולאחר שמתחרטים על כך בחרטה גמורה **אִינּוּן מְשָׁכֵי עֲלֵיְיהוּ בִּרְעוּתָא דִּלְבָּא יַתִּיר וּבְחֵילָא סַגְיָא** - הם מושכים עליהם ביתר רצון הלב ובכח גדול את התשוקה **לְאִתְקָרְבָא לְמַלְכָּא** - להתקרב אל המלך שהוא הקב"ה.

לאחר שביאר בראשית המאמר כי הפסוק 'אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך' וגו' מדבר בכללות על מי שזוכה להתקרב להקב"ה, יבאר את הפסוק בפרטות שמדבר בחילוקי המדרגות שיש לצדיקים בעולם הבא, ולכן מקדים לבאר כי בעולם הבא יש כמה וכמה מקומות מתוקנים לצדיקים.

תָּא חֲזֵי - בא וראה, **כַּמָּה אַתְרִין מְתוּקָנִין לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ**

בעלי תשובה מתקרבים אל הקב"ה ברגע אחד, לעומת הצדיקים הזוכים לכך רק בסוף ימיהם.

זַכָּאִין אִינּוּן מָארֵיהוֹן דִּתְשׁוּבָה - אשריהם בעלי התשובה, **דְּהָא בְּשַׁעְתָּא חָדָא** - שהרי בשעה אחת, **בְּיוֹמָא חָדָא** - ביום אחד, **בִּרְגָעָא חָדָא** - ברגע אחד (קכט:), **קְרִיבִין לְגַבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** - מתקרבים אל הקב"ה. **מַה דְּלָא הֲוָה הָכִי אֲפִילּוּ לְצַדִּיקִים גְּמוּרִים** - מה שאין כן אפילו אצל צדיקים גמורים, **דְּאִתְקָרִיבוּ גַּבֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכַמָּה שְׁנִין** - שהצדיקים מתקרבים להקב"ה רק אחר עבודה של כמה שנים.

וכפי שמצינו אצל **אַבְרָהָם** אבינו, **דְּלָא עָאל בְּאִינּוּן יוֹמִין עִלָּאִין עַד דַּהֲוָה סִיב** - שלא נכנס והתדבק בספירות העליונות עד שהיה זקן, **כְּמָה דְּאִתְּמַר** - כמו שנתבאר לעיל. **וְכֵן דָּוִד** המלך לא זכה להתדבק במדרגות העליונות אלא רק בזקנותו, **דִּכְתִיב** (מלכים א' א א) **'וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים'**, הרי כי רק כאשר היה דוד זקן 'בא בימים' שנתבאר שהכוונה שנכנס והתדבק בספירות העליונות. **אֲבָל מָארֵיהּ דִּתְשׁוּבָה** - אבל בעל התשובה, **מִיָּד עָאל וְאִתְדַּבַּק בֵּיהּ בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** - מיד הוא נכנס ומתדבק בהקב"ה.

רבי יוסי חולק על מה שאמר רבי יהודה כי הבעל תשובה זוכה בשעה אחת לאותן המדרגות שזוכים הצדיקים בסוף ימיהם, ולדעתו מעלת בעלי תשובה גדולה יותר ממעלת הצדיקים.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, תָּנִינָן (ברכות לד:), **אֲתַר דְּמָארֵיהוֹן דִּתְשׁוּבָה קָיְימֵי בֵּיהּ בְּהַהוּא עָלְמָא** - מקום שבעלי תשובה עומדים בו בעולם הבא, **צַדִּיקִים גְּמוּרִים לֵית לוֹן רְשׁוּ לְקָיְימָא בֵּיהּ** - צדיקים גמורים אין להם רשות לעמוד בו. והטעם שבעלי התשובה עומדים במקום גבוה יותר מן הצדיקים הוא, **בְּגִין דְּאִינּוּן קְרִיבִין לְמַלְכָּא יַתִּיר מִכֻּלְּהוּ** - בעבור שהבעלי תשובה קרובים אל הקב"ה יותר מכולם. **וְ**טעם הדבר, כי על ידי עוונותיהם נפרדו מן הקב"ה, ולאחר שמתחרטים על כך בחרטה גמורה **אִינּוּן מְשָׁכֵי עֲלֵיְיהוּ בִּרְעוּתָא דִּלְבָּא יַתִּיר וּבְחֵילָא סַגְיָא** - הם מושכים עליהם ביתר רצון הלב ובכח גדול את התשוקה **לְאִתְקָרְבָא לְמַלְכָּא** - להתקרב אל המלך שהוא הקב"ה.

לאחר שביאר בראשית המאמר כי הפסוק 'אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך' וגו' מדבר בכללות על מי שזוכה להתקרב להקב"ה, יבאר את הפסוק בפרטות שמדבר בחילוקי המדרגות שיש לצדיקים בעולם הבא, ולכן מקדים לבאר כי בעולם הבא יש כמה וכמה מקומות מתוקנים לצדיקים.

תָּא חֲזֵי - בא וראה, **כַּמָּה אַתְרִין מְתוּקָנִין לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ**

הוּא בְּהַהוּא עָלְמָא - כמה סוגי מקומות מתוקנים אצל הקב"ה בעולם הבא בעבור כל סוגי הצדיקים, וכל מקום הוא במדרגה שונה כפי מעלת סוג הצדיקים השורים בהם, **וּבְכֻלְּהוּ בֵּי מוֹתְבֵי לוֹן לַצַּדִּיקִים** - ובכל אחד מאלו המקומות יש מקומות לישיבת כל אחד מן הצדיקים השייכים למקום ההוא, ואף מקומות אלו נחלקים למדרגות שונות, **כָּל חַד וְחַד לְפוּם דַּרְגֵּיהּ כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ** - כל אחד ואחד מן הצדיקים מקום מושבו הוא לפי דרגתו כפי מה שראוי לו.

מבאר כי כללות הפסוק מדברת במי שבחר הקב"ה וקירבו אליו והם אלו הזוכים לנחלה לעולם הבא, כפי שיבואר בפרטות להלן.

והולך ומבאר בפרטות את המדרגות השונות של המקומות הכלליים שיש לנשמות בעולם הבא. **כְּתִיב**, **'אֲשֶׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכּוֹן חֲצֵרֶיךָ'**, הכתוב מדבר בכללות באלו **דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרִיב לוֹן לְגַבֵּיהּ** - שהקב"ה מקרב אותן אליו, שזהו **'תִּבְחַר וּתְקָרֵב'** שהקב"ה בוחר בהן ומקרבן אליו, **דְּסָלְקִין אִינּוּן נְשְׁמָתִין מִתַּתָּא לְעֵילָּא** - אשר אלו הנשמות עולות מלמטה למעלה, **וּלְאִתְאַחֲדָא בְּאַחְסַנְתֵּיהוֹן דְּאִתְתַּקְּנוּ לְהוּ** - ולהתאחד בנחלותיהן שהותקנו להן.

והולך הפסוק ומבאר מלמטה למעלה, ומבאר המדרגה הראשונה שהוא **'ישכון חצריך'**.

ומבאר הכתוב, כי המדרגה הראשונה של אלו הזוכים לעלות לנחלה בעולם הבא הם אלו שבבחינת **'יִשְׁכּוֹן חֲצֵרֶיךָ'**, כי מדורם בשמים הוא בבחינת 'חצר', כי **אִלֵּין אַתְרִין וְדַרְגִּין לְבַר** - אלו מקומות ומדרגות שמחוץ למקום הנקרא 'בית' [כמו שיבואר להלן] ולכן הוא בבחינת 'חצר'. **וּמַאן אִינּוּן** - ומי הם אלו הזוכים לנחלה במקומות שהם בבחינת חצר, **כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר** - הם אלו שנאמר עליהם כפי שנאמר ליהושע הכהן הגדול (זכריה ג ז) **'וְנָתַתִּי לְךָ מַהְלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה'**, **וּמַה** מתבאר כי **הַאי הוּא דַּרְגָּא בֵּין קַדִּישִׁין עִלָּאִין** - הוא מדרגה בין המלאכים העליונים שהם נקראים 'עומדים', כי המלאך אמר ליהושע הכהן הגדול שמקומו יהיה בין המלאכים, ונמצא כי בחינת 'חצר' הוא המקום שבו שורים המלאכים. **וְכֵיוָן** שמקומם הוא בין המלאכים, לכן **מַאן דְּזַכָּאִין לְדַרְגָּא דָּא** - אלו הצדיקים שזוכים לדרגה זו, **אִינּוּן שְׁלִיחָן דְּמָארֵי עָלְמָא כְּאִינּוּן מַלְאָכִין** - הם שליחים של אדון העולם הקב"ה כמו אלו המלאכים שעבודתם היא לעשות את שליחות הקב"ה, **וְעָבְדִין שְׁלִיחוּתָא תָּדִיר בִּרְעוּתָא דְּמָארֵיהוֹן** - וצדיקים אלו עושים את השליחות תמיד ברצון אדונם.

ומבאר איך זוכים לבחינת חצר.

ומפרש במה זכו למדרגות הללו, **בְּגִין דְּאִלֵּין אִתְקַדְּשׁוּ תָּדִיר בְּקִדּוּשָׁה וְלָא אִסְתָּאֲבוּ** - כיון שאלו הצדיקים היו תמיד בקדושה על ידי ששמרו עצמם ולא נטמאו.

אגב אורחא מבאר מה נעשה עם זה שלא נשמר מטומאה.

כְּגַוְונָא דָּא - כעין דבר זה שמי ששומר על קדושתו זוכה להימנות בין המלאכים, לעומת זה **מַאן דְּאִסְתָּאַב בְּהַאי עָלְמָא** - מי שנטמא בעולם הזה, **אִיהוּ מָשִׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחַ מְסָאֲבָא** - הוא מושך על עצמו רוח טומאה, **וְכַד נָפַק נִשְׁמָתֵיהּ מִנֵּיהּ** - וכאשר יוצאת נשמתו ממנו, **מְסָאֲבִין לֵיהּ** - מטמאים אותו, **וּמְדוֹרֵיהּ בֵּין אִינּוּן מְסָאֲבִין** - ומדורו בין אותם טמאים, **וְאִלֵּין אִינּוּן מַזִּיקִין דְּעָלְמָא** - אשר הם אותם מזיקי העולם, כלומר שאף הוא נעשה מאלו המזיקים.

ומבאר מדוע קורה כן למי שנטמא בעולם הזה.

כְּמָה דְּאִתְמְשַׁךְ בַּר נַשׁ גַּרְמֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא - כי כפי הצד שאליו המשיך האדם את עצמו בעולם הזה, **הָכִי הוּא מְדוֹרֵיהּ** - כך הוא מדורו לאחר מיתתו, **וְאִתְמְשַׁךְ בְּהַהוּא עָלְמָא** - ולצד זה נמשך בעולם הבא. **וְלָכֵן** זה שהמשיך את עצמו לצד הסטרא אחרא, לאחר מיתתו **אִינּוּן רוּחֵי מְסָאֲבֵי מְסָאֲבִין לֵיהּ** - אותן רוחות הטומאה שהתדבק בהן מטמאות אותו, **וְעָאלִין לֵיהּ לְגֵיהִנֹּם** - והן מכניסות אותו לגיהנם.

הוּא בְּהַהוּא עָלְמָא, וּבְכֻלְּהוּ בֵּי מוֹתְבֵי לוֹן לַצַּדִּיקִים, כָּל חַד וְחַד לְפוּם דַּרְגֵּיהּ כְּדְקָא חָזֵי לֵיהּ.

כְּתִיב (תהלים סה ה) **'אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב יִשְׁכּוֹן חֲצֵרֶיךָ', דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרִיב לוֹן לְגַבֵּיהּ, דְּסָלְקִין אִינּוּן נְשְׁמָתִין מִתַּתָּא לְעֵילָּא וּלְאִתְאַחֲדָא בְּאַחְסַנְתֵּיהוֹן דְּאִתְתַּקְּנוּ לְהוּ.**

'יִשְׁכּוֹן חֲצֵרֶיךָ', אִלֵּין אַתְרִין וְדַרְגִּין לְבַר. וּמַאן אִינּוּן, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (זכריה ג ז) **'וְנָתַתִּי לְךָ מַהְלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה', וְהַאי הוּא דַּרְגָּא בֵּין קַדִּישִׁין עִלָּאִין. וּמַאן דְּזַכָּאִין לְדַרְגָּא דָּא, אִינּוּן שְׁלִיחָן דְּמָארֵי עָלְמָא כְּאִינּוּן מַלְאָכִין, וְעָבְדִין שְׁלִיחוּתָא תָּדִיר בִּרְעוּתָא דְּמָארֵיהוֹן.**

בִּגִין דְּאִלֵּין אִתְקַדְּשׁוּ תָּדִיר בְּקִדּוּשָׁה וְלָא אִסְתָּאֲבוּ. כְּגַוְונָא דָּא, מָאן דְּאִסְתָּאַב בְּהַאי עָלְמָא, אִיהוּ מָשִׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחַ מְסָאֲבָא, וְכַד נָפַק נִשְׁמָתֵיהּ מִנֵּיהּ, מְסָאֲבִין לֵיהּ, וּמְדוֹרֵיהּ בֵּין אִינּוּן מְסָאֲבִין, וְאִלֵּין אִינּוּן מַזִּיקִין דְּעָלְמָא.

כְּמָה דְּאִתְמְשַׁךְ בַּר נָשׁ גַּרְמֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא, הָכִי הוּא מְדוֹרֵיהּ, וְאִתְמְשַׁךְ בְּהַהוּא עָלְמָא, וְאִינּוּן רוּחֵי מְסָאֲבֵי מְסָאֲבִין לֵיהּ, וְעָאלִין לֵיהּ לְגֵיהִנֹּם.

